DOI: https://doi.org/10.54937/dspt.2022.22.4.81-95

Canon Andrej Cvinček's Attitude Towards the Trial with Jozef Tiso

Die Haltung des Kanonikers Andrej Cvinček zum Prozess gegen Jozef Tiso

Postoj kanonika Andreja Cvinčeka k procesu s Jozefom Tisom

Peter Olexák

Abstract

The main goal of this contribution is to expand the existing knowledge about the largest retribution process in the history of post-war Czechoslovakia by looking at the commitment and attitude of the Nitra canon Andrej Cvinček, who at the time of its preparation and proceedings was the vice-chairman of the Slovak National Council and the vice-chairman of the Democratic Party in Slovakia, that is, the association that participated in the creation, approval and adoption of the regulation on retribution courts, and played a role in the process itself.

Keywords: Andrej Cvinček. Jozef Tiso. Democratic Party. Retributive justice.

Cieľom príspevku je rozšíriť doterajšie poznatky o najväčšom retribučnom procese v dejinách povojnového Československa (ČSR) o pohľad na angažovanie a postoj nitrianskeho kanonika Andreja Cvinčeka, ktorý v čase jeho prípravy a konania bol podpredsedom Slovenskej národnej rady (SNR) a podpredsedom Demokratickej strany (DS) na Slovensku, teda orgánov, ktoré sa podieľali jednak na tvorbe, schvaľovaní a prijatí nariadenia o retribučných súdoch, jednak zohrávali úlohu v samotnom procese.

Počas Slovenského národného povstania (SNP) sa kanonik Cvinček angažoval v odboji.[1] Všetky odbojové zložky žiadali vysporiadať sa

[1] Cvinček bol členom odbojovej skupiny, ktorú v lete 1943 sformoval Vavro Šrobár. Cvinček patril do jej dvanásťčlenného jadra, ktoré malo za úlohu udržiavať kontakty s prezidentom Benešom a predstaviteľmi exilovej vlády v Londýne. Viac k odbojovej skupine Vavra Šrobára a činnosti kanonika Cvinčeka v odboji: BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 – 1944. In PEKNÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012, s. 538 – 543;

s kolaborantmi a zradcami podľa právnych noriem retribučného súdnictva, ktoré vychádzalo z medzinárodných dohôd.[2] Československá vláda sa Košickým vládnym programom zaviazala stíhať *„vojnových zločincov, zradcov, kolaborantov s fašistami a maďarskými utláčateľmi“*.[3] V deviatom bode programu boli vymenované konkrétne inštitúcie a štátne orgány, ktorých členovia mali byť súdení retribučnými súdmi. Nebolo tajomstvom, že proces s prezidentom Tisom mal byť reprezentatívnou záležitosťou mimoriadneho súdnictva na Slovensku.[4]

SNR sa usilovala presadiť vlastnú právnu normu, aby obmedzila platnosť prezidentovho retribučného dekrétu, ktorý podpísal Edvard Beneš ešte v polovici roka 1943 s platnosťou pre celú ČSR.[5] Dočasná vláda deklarovala, že pomery oboch národov v spoločnom štáte sa budú rozvíjať na princípe rovný s rovným, preto retribučný predpis mal potvrdzovať štátoprávnu suverenitu Slovenska a osobitný právny poriadok, s čím súhlasili komunisti i predstavitelia

FREMAL, Karol – MIČEV, Stanislav. Dr. Vavro Šrobár v odboji a SNP (1943 – 1945). In PEKNÍK, Miloslav et al. *Dr. Vavro Šrobár, politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012 s. 544 – 566; OLEXÁK, Peter. Politický profil kanonika Andreja Cvinčeka. In *Studia Historica Nitriensia*, 2022, roč. 26, č. 1, s. 86.

[2] Retribučné súdnictvo nebolo československým špecifikom. Zástupcovia deviatich štátov (vrátane exilovej vlády Československej republiky) sa v Londýne 13. 1. 1942 dohodli na súdnej forme potrestania vojnových zločincov, čo predstavovalo jeden z hlavných cieľov spojencov a povojnovej politiky. Londýnska dohoda sa 8. 8. 1945 pripojila ku Charte Medzinárodného vojenského tribunálu, ktorá definovala zločiny proti mieru, ľudskosti a vojnové zločiny. Podľa toho sa riadil Norimberský proces, no tiež každému signatárskemu štátu vznikol medzinárodný právny záväzok vykonať retribúciu vo svojej krajine, pričom konkrétna podoba a spôsob realizácie mali byť záležitosťou jednotlivých štátov. Viac o retribučných súdoch napr.: RAŠLA, Anton. *Ľudové súdy v Československu po II. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava : SAV, 1969; PETRANSKÝ, Ivan. Retribučné súdnictvo na Slovensku po februári 1948. In *Historický zborník*, 2005, roč. 15, č. 1; PETRANSKÝ, Ivan. Ľudové súdnictvo na Slovensku v roku 1948. In PEJČOCH, Ivo – PLACHÝ, Jiří et al. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha : VHÚ, 2010; MALATINSKÝ, Michal. Retribučné súdnictvo na Slovensku. In MULÍK, Peter a kol. *Prelom dejín. Rok 1945 v slovenských a európskych dejinách.* Martin : Matica slovenská, 2016; MALATINSKÝ, Michal. Proces s Jozefom Tisom v kontexte retribúcie na Slovensku. In HRABOVEC, Emília. *Jozef Tiso. Kňaz a prezident*. Bratislava : Post Scriptum, 2017; ELIAS, Erik – SKALOŠ, Martin. Činnosť súdov na našom území po druhej svetovej vojne. In GÁBRIŠ, Tomáš. *Sudcovské rozhodovanie. Záruky a prekážky spravodlivého procesu.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2018.

[3] Národní archiv v Prahe (ďalej NA, Praha), fond (ďalej f.) KSČ-ÚV-KG, kartón (ďalej k.) 172, č. 1532.

[4] V rámci retribučného súdnictva bolo do konca roka 1947 odsúdeným 8 058 osôb, 2 905 vysídlených, 65 popravených. Klement Gottwald označil slovenské retribučné nariadenie za *„časovejšie“* než londýnsky dekrét. Podľa jeho slov predstavoval *„nesmierne ostrú zbraň, ktorou môžeme podťať samotné korene buržoázie, a to v mene národa, v záujme celého národa, štátu a republiky.“* VARTÍKOVÁ, Marta. *Komunistická strana Slovenska. Dokumenty z konferencií a plén 1944 – 1948.* Bratislava : Pravda, 1971, s. 144.

[5] Tento dekrét vychádzal z právnej kontinuity ČSR a opieral sa o zákon č. 50 z roku 1923 o ochrane republiky. Nový retribučný dekrét rozširoval tresty na niektoré ďalšie činy a sprísnil tresty pre všetky činy ohrozenia republiky v období od 21. 5. 1938.

DS.[6] Slovenský retribučný predpis bol prijatý na plenárnom zasadnutí SNR 15. mája 1945 a vstúpil do platnosti ako Nariadenie č. 33/1945 Zb. n. SNR o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva.[7]

Politická váha procesu s Tisom sa menila úmerne s blížiacimi sa voľbami, ktoré sa konali 26. mája 1946. Cvinček kandidoval za DS so súhlasom arcibiskupa Karola Kmeťka a všeobecnou podporou ostatných katolíckych biskupov na Slovensku.[8] Predmetom predvolebnej dohody biskupov s predsedom DS Jánom Lettrichom bolo, že Cvinček sa po úspešných voľbách stane povereníkom školstva. Mal byť zárukou, že poštátnené cirkevné školy, internáty a iné cirkevné zariadenia (išlo o budovy katolíckych spolkov) sa vrátia cirkvi. Súčasťou rokovaní bola tiež téma procesu s prezidentom Tisom (biskupi žiadali, aby proces nebol verejný) a ukončenia činnosti ľudových súdov. DS napriek predvolebným dohodám nemohla dané záväzky splniť. Namiesto toho Cvinček sa stal podpredsedom SNR a katolícky kňaz Jozef Lukačovič povereníkom pôšt.[9]

Cvinčekov postoj k procesu s Tisom pred voľbami bol nejasný. Skôr sa usiloval vyhnúť tejto téme. Kým na jednej strane bol známym kritikom politiky HSĽS a mocenských štruktúr Slovenského štátu, na druhej strane si uvedomoval, že Tiso nebol iba najvyšším štátnym predstaviteľom, ale tiež katolíckym kňazom.[10] O rozruch sa postarali slovenskí katolícki biskupi začiatkom roka 1946, keď predsedníctvu SNR adresovali spoločný list.[11] Neboli výslovne proti procesu s Tisom, ale vyjadrili obavy zo zneužitia moci a možných prejavov ľudovej nespokojnosti, ktoré by ho mohli sprevádzať. Predpokladali, že „*riešenie jeho osobnej otázky bude mať ďalekosiahli vplyv na zmýšľanie a chovanie časti slovenského národa voči obnovenej ČSR a jej predstaviteľom*“.[12] Verejná mienka bola po Tisovom zatknutí značne diferencovaná.[13]

---

[6] HALLON, Ľudovít – SABOL, Miroslav. Jozef Lettrich a vývoj slovensko-českého hospodárskeho vzťahu v rokoch 1945 – 1948. In GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek. *Jozef Lettrich a jeho doba*. Martin : Nadácia Jozefa Lettricha, 2016, s. 79.
[7] VARTÍKOVÁ, *Komunistická strana Slovenska*, s. 144.
[8] ŠUTAJ, Štefan. Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948). Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 2002, s. 16.
[9] Predsedníctvo bolo zvolené 3. 9. 1946. Predsedom bol Jozef Lettrich (DS) a podpredsedami Andrej Cvinček (DS), Ivan Horváth (KSS), Milan Polák (DS), Karol Šmidke (KSS) a od 1. 12. 1947 aj Anton Granatier (DS).
[10] KOVÁČIK, Ján. Slovenský katolicizmus na rázcestí. In *Hlas oslobodených*, 1945, roč. 1, č. 9, s. 2.
[11] NA, Praha, f. Úřad předsednictva vlády (ďalej UPV), 11. 12. 1945.
[12] SNA, Bratislava, f. Ústredný akčný výbor Slovenského národného frontu, k. 2, č. 8.
[13] BARNOVSKÝ, Michal. K niektorým otázkam súdneho procesu s Jozefom Tisom. In BYSTRICKÝ, Valerián – FANO, Štefan. *Pokus o politický a osobnostný profil Jozefa Tisu*. Bratislava : Historický ústav SAV, 1992, s. 308.

Pred voľbami však panovala osobitná situácia. V rámci predvolebného boja, kedy sa KSS a DS usilovali získať hlasy katolíkov, protitisovský tábor takmer neexistoval.[14] Celková prevaha katolíkov na Slovensku však ani zďaleka nebola jednoznačná v otázke procesu. Nespokojní katolíci vo vnútri DS sa pred májovými voľbami pokúsili založiť vlastnú stranu, ktorá by hájila ich záujmy. Dočasným predsedom sa stal Cvinček. Komunisti sľubovali hladký priebeh prijatia strany za člena NF, ale po odovzdaní prihlášky sa objavili prvé ťažkosti. Okrem zmeny názvu strany, ktorá sa nesmela volať Kresťansko-republikánska strana, pretože strany na náboženskom princípe boli zakázané, bolo potrebné zmeniť stanovy vrátane presného zadefinovania postojov k ČSR, demokracii, procesu s Tisom, poštátneniu priemyslu a školstva.[15] Po týždňoch vášnivých diskusií, kedy celý proces etablovania novej strany smeroval k väčšiemu zauzľovaniu problémov a vyhraňovaniu protirečení tak v DS ako i medzi katolíkmi, zasiahli biskupi a rozhodli, že bude výhodnejšie posilniť jednotu DS. Došlo k prijatiu Aprílovej dohody a rozdeleniu funkcií medzi evanjelikov a katolíkov, aby vystihovalo konfesionálne zloženie krajiny. Cvinček po prijatí dohody sa stal podpredsedom DS a na kandidačnej listine vo voľbách do SNR kandidoval z druhého miesta.[16]

Tisova otázka po víťazných voľbách pre DS dostala novú váhu. Komunistická tlač zaútočila na DS a jej predstaviteľov, obviňujúc ich z protištátnych úmyslov a buržoáznej činnosti. Cieľom útokov sa stal aj Cvinček. Komunisti označili Aprílovú dohodu za dohovor s ľudákmi a zradu ideálov SNP. Tvrdili, že jej súčasťou bola tajná klauzula alebo ústny dohovor, ktorým sa vedenie DS zaviazalo, že Tiso nebude prísne súdený. Malo to prezrádzať správanie povereníka pravosúdia a člena DS Ivana Štefánika, ktorý za predsedov okresných ľudových súdov dosadzoval členov zrušených politických strán. Gustáv Husák ovplyvnil diskusiu ideologickým tvrdením, že niektoré rozsudky vynesené retribučnými súdmi boli mierne. Zámerne sa vytvárala predstava, že DS zanedbáva, resp. zľahčuje povojnové záväzky, medzi ktoré patrilo vysporiadanie sa s fašistickou minulosťou.[17]

Predsedníctvo DS sa bránilo a odsudzovalo útoky. Zároveň sa snažilo oddeliť kauzu Tisa od ostatných katolíckych aktivistov a očistiť stranu od

---

[14] BARNOVSKÝ, *K niektorým otázkam*, s. 308 – 309.

[15] SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116. Odpoveď predstavovalo verejné vystúpenie poslanca P. Blahu v Národnom zhromaždení, ktorým mal rozptýliť pochybnosti o SSl. Porov.: Digitálni knihovna. Dočasné NS RČS 1946 – 1948, stenoprotokoly, 45. schůze (9. 4. 1946). Dostupné na internete: <http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/045schuz/s045004.htm>

[16] SYRNÝ, Marek. *Slovenskí demokrati ´44 – 48. Kapitoly z dejín demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2010, s. 228 – 229.

[17] Príčiny náporu na Demokratickú stranu. In *Demokrat*, 1946, roč. 2, č. 130, s. 2; Trestná expedícia proti DS In *Demokrat*, 1946, roč. 2, č. 135, s. 1; Na okraj štvaníc proti Demokratickej strane. In *Demokrat*, 1946, roč. 2, č. 135, s. 4.

biľagu ľudáctva a separatizmu.[18] Predsedníctvo DS usmerňovalo pozornosť verejnosti na spoločné povolebné prehlásenie zástupcov DS a KSS, kde obe najsilnejšie slovenské politické strany deklarovali, že sú za *„spravodlivé a prísne odsúdenie všetkých funkcionárov tzv. Slovenského štátu na čele s Tisom [...]“* Pod vyhlásenie DS, že *„ani jeden z týchto zločinov nesmie uniknúť zaslúženému a prísnemu trestu“*, sa podpísal i Cvinček ako podpredseda strany.[19]

Na rozdiel od verejných vyhlásení vo vnútri DS však nepanoval jednotný názor na proces s bývalým prezidentom. Výsledky retribučných procesov, najmä proces s Tukom, vyvolávali množstvo otázok. Dňa 8. augusta 1946 sa v Belušských Slatinách zišli biskupi a predsedníctvu SNR zaslali spoločný list. Žiadali plnenie predvolebných sľubov daných verejnosti, medzi ktoré patrila *„široká politická amnestia, ktorá by našla prijatie v širokých vrstvách národa a značne by prispela ku konsolidácii života v našej vlasti.“*[20] Biskupi vyzvali Lettricha a Cvinčeka, aby odpovedali na otázky, kedy splnia sľuby dané pri uzavretí Aprílovej dohody, kedy zabránia procesu s Tisom a skoncujú s činnosťou ľudových súdov.

Predsedníctvo DS pred začatím procesu prijalo uznesenie, že zástupcovia DS vo vláde a predsedníctve SNR budú hlasovať za omilostenie Tisa, ak by došlo k jeho odsúdeniu na smrť.[21] Cvinček ako člen predsedníctva SNR upozornil biskupov, že bude treba počítať s prísnym trestom pre Tisa.

Hoci podľa retribučného nariadenia súdenie prezidenta a členov vlády spadalo pod kompetenciu Národného súdu ako najvyššej inštancie ľudového súdnictva, politickú zodpovednosť za prípravu procesu mala niesť SNR. V jej kompetencii sa nachádzalo menovanie predsedu Národného súdu, ale mohla sa tiež vyjadriť k obžalobe bývalého prezidenta. Predsedníctvo SNR 4. novembra 1946 rozhodlo, že politické strany môžu pripomienkovať obžalobu do 8. novembra 1946. Následne mala byť upravená a 11. novembra predložená Národnému súdu.

Vedenie KSS ani ostatné nekomunistické strany okrem DS sa k obžalobe nevyjadrili. Jediný, kto mal pripomienky už k jej prvej verzii, bol Cvinček. Podľa stenografického záznamu zo zasadnutia predsedníctva SNR sa pripomienky týkali troch oblastí: nepresných formulácií, podsúvania nepodložených skutočnosti a odvolávania sa na názory novinárov namiesto

---

[18] Príkladom boli články v tlačovom orgáne DS, ktoré vychádzali od mája 1946. Uvedieme aspoň niektoré z prvého obdobia, ktoré súviseli s Tisovým procesom: RAPOŠ, Gabo. Reakcia a DS. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 127, s. 1; Pravde a lžiam zoči-voči. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 128, s. 1; Aby človek nebol človeku vlkom. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 129, s. 1; LETTRICH, Jozef. Na Slovensku je pokoj a musí byť pokoj. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 129, s. 1; Vytrváme! Demokratická strana nedá ublížiť ani demokracii, ani národu, ani štátu. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 130, s. 1.

[19] Prehlásenie NF slovenskému národu a českej verejnosti z 26. 6. 1946.

[20] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 21. 8. 1946.

[21] BARNOVSKÝ, *K niektorým otázkam,* s. 312.

faktov. Napriek detailnému rozboru obžaloby Cvinček neočakával, žeby malo dôjsť k oddialeniu či zastaveniu procesu. V skutočnosti bol za jeho vykonanie, podľa jeho vyjadrení išlo mu skôr o to, aby proces bol spravodlivý a *„nebol hanbou, pretože tu ide o historickú vec“.*

Ukázalo sa, že vážnejším problémom bol predseda Národného súdu Igor Daxner. Podpredseda SNR Milan Polák nadhodil otázku jeho zaujatosti a pripomenul *„nešťastné vedenie“* predchádzajúcich procesov.[22] Karol Šmidke ako podpredseda SNR a zároveň v tom čase i predseda KSS sa postavil na Daxnerovu obranu a považoval za symbolickú vec, aby vedenie procesu s najdôležitejšími vinníkmi štátu bolo v rukách predsedu Národného súdu. Šmidke mal podchyteného Daxnera už ako predseda Zboru povereníkov. Trval na tom, aby Tiso bol popravený.[23] Cvinček nespochybňoval Daxnerove zásluhy v odboji, ktoré vyzdvihoval podpredseda KSS Šmidke a predstavoval ako hlavný dôvod, prečo by mal byť predsedom senátu, ale namietal, že prideľovanie procesu sa nemôže diať na základe zásluh sudcov v odboji. Naopak, SNR mala byť garantom, že predseda senátu bude nestranný a nebude na ňom ani tieň zaujatosti. Dotknutý Šmidke zvýšil hlas a napadal Cvinčeka, že sám nie je samostatný a je za ním *„istá strana“*. Cvinček reagoval: *„Vieš, nedám sa nikdy ovplyvňovať.“*[24] Polák, ktorý viedol zasadnutie predsedníctva namiesto neprítomného Jozefa Lettricha (v tom čase bol v USA), upokojoval Šmidkeho tým, že ak Cvinček svojimi pripomienkami k obžalobe Tisovi *„nepriťažil“,* ale *„mu určite nepoľahčil.“*[25]

Kritické námietky voči Daxnerovi nemalo iba predsedníctvo SNR či NF, ale i komunisti, a to pre jeho blízke kontakty s prezidentom Benešom. Daxner totiž navštívil Beneša v letnom sídle v Topoľčiankach a oznámil mu, že *„podľa obžaloby a podľa zákona súd nemôže vzniesť iný trest, len trest smrti.“* Daxner sa rovno opýtal prezidenta, či Tisovi udelí milosť. Prezident Beneš mu údajne odpovedal: *„Pán predseda, ja som ústavný prezident a urobím to, na čom sa uznesie vláda.“* Správanie predsedu Národného súdu vyvolalo prekvapenie i v komunistickej *Pravde*.[26] Daxner tvrdil, že v súvislosti s procesom koná v mene prezidenta a po procese bude vymenovaný za generálneho konzula v Kyjeve.[27] O Daxnerovi sa hovorilo, že je psychicky chorý a nevie sa ovládať, čo sa ukázalo i počas procesov pred Národným súdom.[28]

---

[22] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 8. 11. 1946.
[23] ČERNÁK, Tomáš – SYRNÝ, Marek. *Husák vrcholy a pády 1945 – 1951*. Bratislava : Marenčin PT, 2018, s. 148.
[24] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 8. 11. 1946.
[25] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 8. 11. 1946.
[26] PLEVZA, Viliam. *Februárová história*. Bratislava : Smena – Mladá fronta, 1988, s. 188 – 189.
[27] Archiv Kanceláře prezidenta republiky (ďalej AKPR), Praha. T, 2765/46.
[28] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 8. 11. 1946.

Cvinček to pripomenul Šmidkemu a povedal, že na čele senátu nemôže stáť človek, o ktorého objektívnosti a vhodnosti sú pochybnosti. Cvinček mal výhrady i voči štátnemu žalobcovi Rašlovi. Podľa neho bolo „*netaktné*“, keď zverejnil fotografiu Tisa v putách. Šmidke na to reagoval tvrdením: *„To nebolo Rašlovou vinou, bola to revolučná doba.“*[29] V skutočnosti Gustáv Husák informoval Klementa Gottwalda, že komunisti mali dohodu so žalobcami o stupňovaní propagandy na verejnosti, aby došlo k poklesu Tisovej autority v katolíckych vrstvách a verejnosť nadobudla všeobecné presvedčenie, že Tiso je zločinec, ktorý musí za svoje zločiny pykať.[30]

V situácii, keď Šmidke trval na tom, že vedenie procesu musí byť zverené predsedovi Národného súdu, lebo inak to bude v rozpore so zákonmi, Polák telefonicky pozval povereníka spravodlivosti na poradu. Keď sa Štefánik dostavil na zasadnutie predsedníctva, potvrdil, že nič mu nebráni v tom, aby pridelilo vedenie procesu sudcovi podľa vlastného uváženia. Keďže predsedníctvo SNR sa nevedelo dohodnúť, Polák navrhol predložiť záležitosť NF, aby rozhodol o príslušnom senáte. Šmidke nesúhlasil ani s prijatím uznesenia predsedníctva, aby o výbere predsedu súdu rozhodoval NF. Videl v tom zámer demokratov ako dosiahnuť miernejší trest pre Tisa. Neskôr sa v DS zamýšľali, prečo nedal o predsedovi senátu hlasovať. Ak by hlasovali, prehlasovali by Šmidkeho o jeden hlas. Neskôr sa celá vina začala pripisovať Lettrichovi, ktorý údajne, aby sa vyhol predsedníctvu SNR, odišiel na návštevu USA.

Proces s Tisom naberal podobu zápasu medzi KSS a DS. Husák napísal, že *„volanie po prepustení vojnového zločinca Jozefa Tisu a iné reakčné výčiny potvrdzujú, ako búrku bude žať Demokratická strana, keď pred voľbami siala ľudácky vietor.“* Hovoril o snahách *„znova kriesiť sily politického klerikalizmu“.*[31] Ján Ursíny na stretnutí predsedníctva DS pred začatím procesu trefne poznamenal: *„Čakajú nás trpké časy“.*[32] Dva dni pred procesom (proces začal 2. decembra 1946) Cvinček v denníku *Demokrat* uviedol: *„Žiada sa predovšetkým povedať, že proces bude pred Národným súdom, teda pred súdom načisto objektívnym, v ktorom bude zastúpený živel odborný popri živle laickom, pre ktorý však nebude platiť nič iné len právo a spravodlivosť. Tým sa a priori vylučuje akékoľvek ovplyvňovanie zvonka. Doterajšie procesy pred Národným súdom dokázali, že sa vážila objektívna vina a že rozsudky vyzneli práve tak objektívne.“*[33]

---

[29] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 8. 11. 1946.
[30] NA, Praha, f. ÚV KSČ, 100/24, zv. 41, č. 837.
[31] HUSÁK, Gustáv. *Z bojov o dnešok*. Bratislava : Pravda, 1973, s. 122 – 215.
[32] RYCHLÍK, Jan. Z neznámych pamätí Jána Ursínyho. In *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 2, s. 240.
[33] Pred procesom s Dr. Tisom a spol. In *Demokrat,* 1946, roč. 2, č. 272, s. 1.

Komunisti, ktorí niekoľko mesiacov útočili proti DS, tvrdili, že iba vďaka prítomnosti predstaviteľov KSS v predsedníctve SNR sa podarilo schváliť uznesenie, že proces sa bude konať a Tiso spolu s ďalšími obžalovanými musí byť spravodlivo potrestaný. Považovali za potrebné verejnosti povedať, že pri rovnakom počte hlasov v predsedníctve SNR rozhodol iba hlas úradujúceho podpredsedu Šmidkeho, čo, samozrejme, nebola pravda. V čase konania procesu sa predstavitelia DS, v snahe prerokovať sporné otázky a nájsť spôsob na zlepšenie atmosféry vo všetkých sférach verejného života, 11. decembra 1946 zišli na spoločnej porade so zástupcami KSS. Za DS boli na stretnutí podpredseda vlády Ján Ursíny, podpredsedovia SNR Andrej Cvinček a Rudolf Fraštatský a poverenik financií Matej Josko. KSS zastupovali podpredseda vlády a predseda KSS Viliam Široký, minister poľnohospodárstva Július Ďuriš, poslanci Štefan Bašťovanský a Ladislav Holdoš. Deň po porade *Rudé právo* na titulnej strane uverejnilo fotografiu Hitlera s Tisom a karikatúru podpredsedu vlády Ursínyho, za ktorým stáli gardisti a kňazi, pričom jeden z nich, predstavujúci Cvinčeka, mu podával papier s nápisom DS a druhý tlejúcu bombu.

Katolícki biskupi vyzývali k rozvahe a prosili, aby v prípade rozsudku smrti bola Tisovi udelená milosť. Podľa Ursínyho spomienok predsedníctvo DS už pred začatím procesu prijalo uznesenie, že zástupcovia DS vo vláde a predsedníctva SNR budú v prípade jeho odsúdenia na smrť hlasovať za jeho omilostenie. Predseda DS Lettrich súkromne požiadal ministra spravodlivosti Pavla Drtinu, aby ako minister odporučil prezidentovi amnestiu. Minister mu to sľúbil za predpokladu, že návrh podá SNR. Lettrich diskutoval aj so žalobcami, že v Tisovom prípade musí byť vynesený trest smrti, ale v záujme získania bývalých ľudákov nesmie byť vykonaný.[34]

Komunisti však kalkulovali s využitím procesu s Tisom na vyvolanie vnútrostraníckej krízy DS. Viedla by nielen k rozdeleniu najúspešnejšej strany na Slovensku, ale k oslabeniu i celého nekomunistického tábora. Predpokladali, že v strane dôjde k napätiu po svedectvách podpredsedu vlády Ursínyho, generála Čatloša a iných evanjelikov proti Tisovi. Očakávali, že katolíci začnú hľadať možnosť samostatného politického fungovania.[35] Noviny prinášali výpovede svedkov. Kým komunistické denníky ich komentovali a ideologicky prifarbovali, tlačový orgán DS ich uverejňoval celé a bez komentára.

Komunisti rozvinuli rozsiahlu tlačovú kampaň s prehľadným zámerom rozdelenia DS. V momente jej rozštiepenia na katolícku stranu a evanjelickú (agrárnu) sa pripravovali, že v DS dôjde k ostrému vnútornému boju o vedenie katolíckej strany. Najvýraznejší a najobratnejší sa im javil minister Ivan Pietor, ktorý, ako sa vedeniu KSS zdalo, mal pevnú pozíciu a značnú dôveru katolíckych biskupov. Druhou osobou, ktorá prichádzala do

[34] BARNOVSKÝ, *K niektorým otázkam*, s. 312.
[35] AKPR, Praha. T, 372/47.

úvahy bol Rudolf Fraštatský, vlastenecký radikál a novoľudák, ale nemal takmer žiadny vzťah k slovenským biskupom. Tretím kandidátom bol Cvinček, ktorého považovali za vhodnú a schopnú osobu zastupovať slovenských katolíkov. Komunisti začali v tomto smere spravodajsky sledovať prostredie DS. Zachytili, že v umiernených katolíckych kruhoch kolujú hlasy, že Cvinček bude predsedom novej strany, Pietor predsedom vlády a Fraštatský generálnym tajomníkom strany. Všetci traja údajne už bojovali o rozhodujúci vplyv v katolíckom krídle DS.

Pokiaľ išlo o Cvinčeka, neodkláňal sa od Aprílovej dohody a bol za zachovanie DS s rozhodujúcim vplyvom katolíkov. Poukazoval na plány komunistov s rozbitím DS a verejne tvrdil, že *„falšujú skutočnosti, skresľujú ich a prifarbujú i pristrihujú podľa svojej partajnej potreby.“*[36]

Akokoľvek, komunisti sa pripravovali na to, že po vynesení rozsudku dôjde k politickému otrasu. Počítali s dvoma možnosťami, že buď v DS dôjde k presunu síl v prospech katolíkov, alebo k rozpadu DS a vzniku novej samostatnej katolíckej strany.

Uvedomovali si, že ak by došlo k sústredeniu všetkých katolíkov v jednej strane, ako sa o to údajne už pokúšal minister Pietor, bolo by to veľmi nebezpečné. Mohlo by dôjsť k obnove HSĽS, len pod iným názvom. Spočiatku by síce mohla vystupovať s umierneným československým programom, no čoskoro by sa zmenila na najradikálnejšiu československú stranu, ktorá by realizovala všetky požiadavky slovenských biskupov a po odstránení Pietora a Cvinčeka by išla proti záujmom republiky.

Počas trvania procesu komunisti vytvárali podmienky, aby sa slovenské katolícke sily rozdelili medzi DS, kde ostával Cvinček, Stranu Slobody (nástupnícku stranu po neúspešnom pokuse o založenie Kresťansko--republikánskej strany) a novú katolícku stranu, ktorej by predsedal Pietor. Takto by katolíci neboli schopní spoločného postupu a vzájomnej spolupráce, strany by nezískali dostatočný počet hlasov a začali by sami súperiť proti sebe.[37]

Aby sa tomu zamedzilo, biskupi dávali súkromné pokyny kléru, aby sa neangažoval verejne v procese s Tisom.[38] Toto opatrenie sa netýkalo Cvinčeka. Denník *Demokrat* 30. marca 1947 uverejnil jeho mimoriadne osobné stanovisko: *„Nepatrím medzi tých verejných pracovníkov, ktorí sa často ozývajú v dennej tlači. Robím tak len v najvážnejších chvíľach nášho verejného života. Že sa teraz ozývam, musí to mať vážne príčiny. V našej*

[36] CVINČEK, Andrej. Nevytĺkať stranícky kapitál z piešťanských udalostí. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 67, s. 3.
[37] AKPR, Praha. T, 372/47.
[38] NA, Praha, f. ÚV KSČ, 100/24, zv. 41, č. 837.

obnovenej ČSR slovenskí katolíci boli a sú vystavení sústredeným útokom, akoby komusi veľmi záležalo na tom, aby boli stále znervózňovaní.“[39]

Komunisti počas procesu zaktivizovali odbojové organizácie, najmä Zväz slovenských partizánov, aby požadovali prísne potrestanie bývalého prezidenta. Súčasne vzrástla aj aktivita opačného krídla, pred čím varoval Cvinček a vyzýval k zachovaniu pokoja. Ilegálne skupiny odporcov ČSR zintenzívnili letákovú činnosť v prospech Tisa a podnecovali k verejným protestom. Cvinček nabádal katolíkov k rozvahe. Predpokladal, že nepokoje môžu byť vyprovokované buď ľavicovými či pravicovými agentmi, aby príslušné orgány mohli zasiahnuť proti katolíckej cirkvi. Vrcholiaci proces s Tisom bol vhodnou príležitosťou na podobné provokačné akcie, *„spoza bučka naštvať niekoľko krátkozrakých mladíkov s podzemnými letáčikmi, použiť niekoľko pobožných ženičiek, niekoľko dobromyseľných rojkov a menej dobromyseľných dobrodruhov, kde-tu inscenovať ako-takú demonštráciu, prípadne krčmovú šarvátku.“*[40]

Demonštrácie za prepustenie Tisa a osamostatnenie Slovenska sa uskutočnili v Piešťanoch, Novom Meste nad Váhom a v Chynoranoch. Komunistická propaganda tvrdila, že ich organizovala DS. Farbisto opisovala, ako sa mobilizuje ľudácke podzemie v katolíckej cirkvi a v DS. Cvinček opakovane vyzýval: *„Nesmieme sa dať vyprovokovať.“* Pripomínal, že aj *„pri vlaňajšej novembrovej afére, pre udavačov a našepkávačov tak hanebne skončenej, tykajúcej sa veľkého skladu pre masové povstanie v nitrianskych kláštoroch uschovaných zbraní, som nadobudol dojem, že isté živly u nás majú živý záujem na tom, aby použitím agentov provokatérov, vydávajúcich sa za povereníkov Dr. Ďurčanského, ľahkovážnych ľudí vohnali na vzbúr a kraválov.“*[41] Cvinček predvídal, že cieľom opozičných strán bude *„všetko to dobre nafúknuť“*[42] za účelom ukázať vlastnú dôležitosť a nenahraditeľnosť, čo môže zdiskreditovať a zastrašiť slovenských katolíkov, aby sa neodvážili žiadať pre seba nijaké práva. Vo svojich odhadoch sa nemýlil, pretože kritika a hon na novoľudákov v DS sa zvýšil po tom, keď Ferdinand Ďurčanský 29. marca 1947 poslal OSN prehlásenie v mene Slovenského akčného výboru, aby kompetentné orgány zasiahli proti ČSR, lebo proces proti Tisovi je zameraný na potlačenie práv slovenského národa.[43]

Deň pred vynesením rozsudku Lettrich telefonicky pozval predsedu Národného súdu Daxnera, aby na zasadnutí predsedníctva SNR prediskutovali trest pre obžalovaného Tisa. Daxner sa ohradil, že ide o zasahovanie do právomoci a kompetencie trestného senátu. Lettrich mu oponoval, že *„za*

[39] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobrej vôle. In *Demokrat*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.
[40] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobrej vôle. In *Demokrat*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.
[41] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobrej vôle. In *Demokrat*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.
[42] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobrej vôle. In *Demokrat*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.
[43] BARNOVSKÝ, *K niektorým otázkam*, s. 311.

následky súdom vyneseného rozsudku ponesie politickú zodpovednosť predsedníctvo SNR a dáva na to svoju hlavu.“[44] Pravdepodobne zveličoval, pretože Tisov osud ani z právneho, ani politického hľadiska nezávisel od rozhodnutia predsedníctva SNR. Mala o ňom hlasovať československá vláda a na jej uznesenie rozhodnutie predsedníctva SNR nemalo nijaký vplyv. Možno sa skôr domnievať, že Lettrich ako predseda DS a skúsený politik zvažoval situáciu v strane. Išlo o taktický ťah, ktorý mal presvedčiť protisovské krídlo, že strana urobila maximum v prospech odsúdeného prezidenta Tisa. Na zasadnutí užšieho výboru DS sa rozhodlo, že v prípade trestu smrti, predsedníctvo SNR, v ktorom DS mala väčšinu jedného hlasu, odhlasuje návrh na udelenie milosti a podá ho vláde. Očakávalo sa, že vláda ich návrh podporí. Štátna bezpečnosť však prostredníctvom svojho agenta informovala o nejednotnosti v DS. V jej užšom i širšom výbore údajne prevládala mienka, že rozsudok treba vykonať, hoci by to znamenalo riskovať nepríjemné politické následky. V skutočnosti všetci členovia vlády za DS hlasovali za udelenie amnestie a Lettrich ešte večer 16. apríla 1947 telefonoval prezidentovi Benešovi, aby mu tlmočil stanovisko DS a vysvetlil svoje dôvody, prečo je proti poprave.[45]

Národný súd 15. apríla 1947 odsúdil Tisa a Ďurčanského (v neprítomnosti) na trest povrazom. Mach bol zo zdravotných dôvodov vylúčený z hlavného pojednávania. Senát Národného súdu neodporučil udeliť Tisovi milosť. Návrh však podal poverenik spravodlivosti Štefánik a podľa očakávania celý materiál postúpil predsedníctvu SNR.

Predsedníctvo SNR sa zišlo 16. apríla 1947 a uznieslo sa predložiť návrh povereníka vláde bez zaujatia vlastného stanoviska. Bolo to prekvapenie. Komunisti očakávali, že sa bude hlasovať, aby mohli povedať, kto hlasoval za udelenie milosti pre Tisa. Podpredseda Ján Horváth z KSS však argumentoval obsahom Druhej pražskej dohody, podľa ktorej predsedníctvu SNR neprislúchalo rozhodovať o udelení milosti, ale iba predkladať návrhy.[46]

Vykonaním rozsudku sa politický boj o moc netratil, iba sa posunul do inej polohy. Cvinček pred Tisovou popravou napísal: „*Keď už všetky pokusy diskreditovať a kompromitovať DS zlyhali, ako posledný tromf, na ktorý sa už dávnejšie* [komunisti] *spoliehali, má byť koniec Tisovho procesu, čím chcú zastrašiť slovenských katolíkov, počnúc s biskupmi, kňazmi*

[44] DAXNER, Igor. *Ľudáctvo pred Národným súdom 1945 – 1947*. Bratislava : SAV, 1961, s. 255.
[45] Ako to v skutočnosti bolo? In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 113, s. 1.
[46] SNA, Bratislava, f. ÚP SNR, Zápisnice predsedníctva, 16. 4. 1947. Druhá pražská dohoda z 11. 4. 1946 upravovala otázku udeľovania milosti prezidentom republiky i vo veciach zo Slovenska v 1. čl. ods. b: „Prezident republiky udeľuje milosť, a to aj vo veciach patriacich pred ľudové súdy a Národný súd, na návrh povereníka pre pravosúdie, ktorý ho predkladá cez predsedníctvo SNR.“

a inteligenciou, až po posledného poslíčka.“[47] Komunisti považovali odsúdenie Tisa za víťazstvo ľudovodemokratických síl. Podľa *Pravdy* jeho poprava vyvolala medzi funkcionármi DS psychologický šok, čo vyústilo do hromadného podávania demisií najmä v katolíckej časti DS. Vynesenie a prevedenie rozsudku však neprinieslo otrasy, s ktorými počítala KSS či KSČ. Dňa 23. apríla tlačový orgán DS *Čas* priniesol dlhší komentár s nadpisom *Ako to v skutočnosti bolo*: *„Hoci DS od prvého dňa svojho vzniku zrozumiteľne a bezvýhradne odmietala politiku Tisovu, hoci uznávala jeho vinu a ponechávala Národnému súdu, aby on objektívne určil spravodlivý trest, predsa sa DS stavala proti jeho poprave. Týmto svojim stanoviskom sa nestotožňovala v žiadnom smere ani s politikou Tisovou, ani nebrala do ochrany samého Tisu. Naopak, došlo k nemu po starostlivom uvážení záujmov republiky, slovenských potrieb po konsolidovaní pomerov, snahy hladko a bez otrasov splniť dvojročný plán a pripraviť návrh novej ústavy. Videla, že by popravou mohli byť tieto verejné záujmy poškodené. Tento náhľad zdieľalo i mnoho vážených nepolitických činiteľov, napr. i katolícka, i evanjelická cirkev.“*[48] Po uverejnení článku sa komunisti s pomocou Štátnej bezpečnosti odhodlali k zhabaniu celého čísla *Času.*[49] Ústredný výbor DS ho rozposlal formou obežníka. Šmidke v ten istý deň na zasadnutí predsedníctva SNR vyhlásil, že článok hrubým spôsobom skresľuje spôsob rokovania predsedníctva SNR a je pokusom zdiskreditovať prezidenta a vládu.[50]

Proces s Tisom mal svoju dohru v podobe odvolania predsedu Národného súdu počas tzv. daxneriády, s ktorou prišla DS. Na zasadnutí predsedníctva SNR 8. mája 1947 podpredsedovia Cvinček a Polák hlasovali za odvolanie predsedu Národného súdu a jeho presunutie na post predsedu prvého senátu. Podporili Lettrichov návrh na vymenovanie za predsedu Národného súdu hlavného odborného radcu Ivana Vesela.

Touto otázkou sa zaoberalo predsedníctvo i na svojom ďalšom zasadnutí 20. mája 1947. Cvinček vtedy povedal, že nejde o akt pomsty, či potrestanie Daxnera zo strany DS za odsúdenie Tisa, ale za nerešpektovanie pravidiel, neodsúdenie Macha a svojvoľné posudzovanie viny odsúdených. Taktiež povedal, že Národný súd a ľudové súdy by mali ukončiť svoju činnosť do tretieho výročia SNP, čo s Daxnerom na čele Národného súdu sa nedalo očakávať. Po dlhej diskusii predsedníctvo odvolalo predsedu Národného súdu. Daxner nasledujúci deň poslal telegram predsedovi vlády Gottwaldovi. Informoval ho o zbavení funkcie a protestoval proti zasahovaniu predsedníctva SNR ovládaného DS do nezávislosti súdnictva. Vláda neprijala rozhodnutie predsedníctva SNR a 3. júna 1947 ho zrušila ako nezákonné

[47] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobré, zlé. In *Čas,* 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.
[48] Ako to v skutočnosti bolo? In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 113, s. 1.
[49] Čas´ zhabaný. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 114, s. 1.
[50] BARNOVSKÝ, *K niektorým otázkam,* s. 319.

a zmätočné (za toto uznesenie vlády nehlasovali iba ministri za DS). Lettrich reagoval listom a uznesenie vlády označil za nezákonné a neplatné, pretože *„právo menovať a odvolávať sudcov Národného súdu spadá výlučne do pôsobnosti a príslušnosti SNR a nikoho iného, teda ani vlády republiky.“*[51] List vyvolal pobúrenie. Okrem členov vlády za DS ho na zasadnutí vlády 17. júna 1947 ministri odsúdili a jeho autora označili za separatistu, aktéra protištátneho sprisahania, ľudáka, ducha zo záhrobia a pod.[52] Vláda poverila ministra spravodlivosti, aby zrealizoval uznesenie vlády z 3. júna 1947. Denníky *Pravda* a *Rudé právo* živilo verejnú mienku, že predsedníctvo DS sa stalo pomstiteľom Tisovho odsúdenia. Cvinčeka a Lettricha obviňovali, že uzatvorením Aprílovej dohody vytvorili podmienky na rozšírenie sprisahania proti republike. Ku kritike Cvinčeka sa pridali aj odbojové organizácie a znižovali vážnosť jeho činnosti v odboji.[53]

Po procese s Tisom a neúspešnom pokuse o odvolanie Daxnera sa Cvinček vyhýbal konfrontáciám na tieto témy, ktoré keďže neboli oživované, postupne utíchali. Ešte v marci 1947 však hovoril arcibiskupovi Kmeťkovi, že proces s Tisom môže byť pokusom uškodiť katolíckej cirkvi a zmeniť politickú realitu na Slovensku. Predpokladal, že jeho proces sa stane ouvertúrou k ďalším.[54] V podstate sanemýlil, pretože už v lete roku 1947 sa v KSS pripravoval návrh na vyvolanie vládnej krízy, pád vlády a politické procesy.

Bibliografia a pramene

Archívne pramene

Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Praha
f. T
Slovenský národný archív, Bratislava
f. Ústredný akčný výbor Slovenského národného frontu
f. Úrad predsedníctva SNR
Národní archiv, Praha
f. KSČ-ÚV-KG
f. Úřad předsednictva vlády
f. ÚV KSČ

Publikované pramene

KAREL, Kaplan. *Dva retribuční procesy, Komentované dokumenty (1946 – 1947)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992.

[51] NA, Praha, f. ÚV KSČ, 100/24, zv. 64, č. 953.
[52] NA, Praha, f. Zasadnutia vlády, 17. 6. 1947.
[53] Dôslednou politickou očistou k upevňovaniu čs. štátnej jednoty. In *Obrana ľudu*, 1947, roč. 3, č. 134, s. 1.
[54] CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobré, zlé. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.

ŠUTAJ, Štefan. *Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948).* Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 2002.
VARTÍKOVÁ, Marta. *Komunistická strana Slovenska. Dokumenty z konferencií a plén 1944 – 1948.* Bratislava : Pravda, 1971.

Dobová tlač

Demokrat 1946, 1947
Čas 1946, 1947
Hlas oslobodených 1945
Obrana ľudu 1947

Literatúra

BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 – 1944. In PEKNÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012.
BARNOVSKÝ, Michal. K niektorým otázkam súdneho procesu s Jozefom Tisom. In BYSTRICKÝ, Valerián – FANO, Štefan. *Pokus o politický a osobnostný profil Jozefa Tisu*. Bratislava : Historický ústav SAV, 1992.
ČERNÁK, Tomáš – SYRNÝ, Marek. *Husák vrcholy a pády 1945 – 1951.* Bratislava : Marenčin PT, 2018.
DAXNER, Igor. *Ľudáctvo pred Národným súdom 1945 – 1947.* Bratislava : SAV, 1961.
ELIAS, Erik – SKALOŠ, Martin. Činnosť súdov na našom území po druhej svetovej vojne. In GÁBRIŠ, Tomáš. *Sudcovské rozhodovanie. Záruky a prekážky spravodlivého procesu.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2018.
FREMAL, Karol – MIČEV, Stanislav. Dr. Vavro Šrobár v odboji a SNP (1943 – 1945). In PEKNÍK, Miloslav et al. *Dr. Vavro Šrobár, politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012.
HALLON, Ľudovít – SABOL, Miroslav. Jozef Lettrich a vývoj slovensko-českého hospodárskeho vzťahu v rokoch 1945 – 1948. In GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek. *Jozef Lettrich a jeho doba*. Martin : Nadácia Jozefa Lettricha, 2016.
HUSÁK, Gustáv. *Z bojov o dnešok*. Bratislava : Pravda, 1973.
MALATINSKÝ, Michal. Proces s Jozefom Tisom v kontexte retribúcie na Slovensku. In HRABOVEC, Emília. *Jozef Tiso. Kňaz a prezident*. Bratislava : Post Scriptum, 2017.
MALATINSKÝ, Michal. Retribučné súdnictvo na Slovensku. In MULÍK, Peter a kol. *Prelom dejín. Rok 1945 v slovenských a európskych dejinách.* Martin : Matica slovenská, 2016.

OLEXÁK, Peter. Politický profil kanonika Andreja Cvinčeka. In *Studia Historica Nitriensia*, 2022, roč. 26, č. 1. https://doi.org/10.17846/SHN.2022.26.1.74-91

PETRANSKÝ, Ivan. Ľudové súdnictvo na Slovensku v roku 1948. In PEJČOCH, Ivo – PLACHÝ, Jiří et al. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha : VHÚ, 2010.

PETRANSKÝ, Ivan. Retribučné súdnictvo na Slovensku po februári 1948. In *Historický zborník*, 2005, roč. 15, č. 1.

PLEVZA, Viliam. *Februárová história*. Bratislava : Smena – Mladá fronta, 1988.

RAŠLA, Anton. *Ľudové súdy v Československu po II. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava : SAV, 1969.

RYCHLÍK, Jan. Z neznámych pamätí Jána Ursínyho. In *Historický časopis*, 1992, roč. 40, č. 2.

SYRNÝ, Marek. *Slovenskí demokrati ´44 – 48. Kapitoly z dejín demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948.* Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2010.

Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0345/20 Andrej Cvinček – kňaz a politik.